

Piotr Pasisz¹

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Instytut Historii

ul. Świętokrzyska 15, 25–406 Kielce, Polska

E-mail: piotr.pas@op.pl

Zainteresowania naukowe: historia historiografii, metodologia historii, filozofia nauki i socjologia wiedzy

**Wizja dziejów Polski w twórczości Celiny Bobińskiej
na łamach „Nowych Dróg” – wybrane przykłady**

Artykuł jest próbą analizy dorobku Celiny Bobińskiej na łamach „Nowych Dróg”, tj. jednego z czołowych czasopism lewicowej inteligencji. Bobińska jako historyk interpretowała tam główne momenty dziejów Polski z przełomu XVIII i XIX wieku, patrząc na nie przez pryzmat materializmu historycznego. Analiza skupi się na wybranych artykułach Bobińskiej z przełomu lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku. Pytania badawcze, jakie zostaną postawione, są charakterystyczne dla historyka historiografii – jaka była interpretacja tych wydarzeń oraz dlaczego taka a nie inna, jakie założenia teoretyczne i filozoficzne legły u podstaw takiej wizji historii Polski. Lata powojenne były szczególnym momentem w dziejach inteligencji polskiej, kiedy warstwa ta stanęła przed dylematami zaangażowania po stronie budowy nowego porządku społecznego w jego aspekcie materialnym, ale też instytucjonalnym i świadomościowym. Budowa tego ostatniego zwłaszcza była zadaniem inteligencji, której służyły do tego organy publicystyczne. Bobińska była jedną z czołowych przedstawicielek takiej opcji, otwarcie stających po stronie szeroko rozumianego marksizmu (jako pewnej teorii, ale też światopoglądu).

SŁOWA KLUCZOWE: historia historiografii, wizja dziejów Polski, dzieje inteligencji w XX wieku, Celina Bobińska.

Wstęp

Druga połowa XX w. była czasem wielkich przemian politycznych i społecznych. Jednym z eksperymentów, jakie zaszły w tzw. radzieckiej strefie wpływów po drugiej wojnie

¹ **Piotr Pasisz** – doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. W pracy badawczej zajmuje się historią historiografii i metodologią historii XX wieku, w powiązaniu z refleksją z zakresu epistemologii i ontologii wiedzy oraz socjologii nauki. Aktualnie pracuje nad doktoratem z zakresu historii historiografii okresu powojennego pod kierunkiem prof. Lidii Michalskiej-Brachy.

światowej, było wprowadzenie socjalistycznego porządku społecznego. Istotne w tym procesie było zaangażowanie intelektualistów, którzy dawali podbudowę teoretyczną dla tych zmian (Stobiecki 2007: 137–147).

Tematem artykułu, który wpisuje się w to zaangażowanie inteligencji, jest twórczość publicystyczna Celiny Bobińskiej w czasopiśmie „Nowe Drogi”. Cezurami czasowymi będzie z jednej strony powstanie czasopisma (1947), a z drugiej przeniesienie Bobińskiej z Warszawy do Krakowa (1950), kiedy to utraciła bezpośredni kontakt z instytucjami centralnymi, takimi jak organy publicystyczne, ośrodki decyzyjne czy szkoły partyjne. Bazą źródłową będą więc jej artykuły z lat 1947–1950.

W dotychczasowej literaturze postać badaczki i jej działalność organizacyjna, naukowa i publicystyczna nie została opracowana monograficznie. Informacje na jej temat znajdują się w różnych studiach z zakresu historii historiografii okresu PRL, i to zarówno w aspekcie instytucjonalno-organizacyjnym, jak teoretyczno-metodologicznym oraz myśli historycznej (Rutkowski 2007; Romek 2010; Szumski 2016; Stobiecki 1993).

Analiza

Na początku przedstawiona zostanie krótka informacja biograficzna dotycząca głównej bohaterki. Celina Bobińska urodziła się w 1913 r. w Krakowie. Wychowywana była w rodzinie inteligentkiej o tradycjach lewicowych. Jej ojciec Stanisław był działaczem KPP w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku. W 1918 r. wyjechała wraz z matką Heleną do Moskwy, gdzie przebywał jej ojciec. Tam ukończyła studia wyższe oraz uzyskała tytuł aspiranta (doktorat) w 1945 r. Jej promotorem był Władimir Piczeta, znawca dziejów Polski (Szumski 2010).

Po wojnie wróciła do Polski i była jednym z czołowych historyków walczących o przebudowę metodologiczną polskiej historiografii na zasadach materializmu historycznego. Zmarła w 1997 r. w Krakowie². Jako badaczka zajmowała się historią agrarną przełomu XVIII–XIX w., historią myśli ekonomicznej oraz społecznej oświecenia, a także historią historiografii XIX w. i metodologią historii.

„Nowe Drogi” były czasopismem społeczno-politycznym powstałym w 1947 r. jako organ propagandowy KC PPR / PZPR (wydawany do 1989 r.). Jak czytamy w pierwszym wydaniu od redakcji: „Nowe Drogi – bo nową jest nasza rzeczywistość i nowe są drogi, którymi kroczymy ku socjalizmowi”. Jednym z elementów budowy socjalizmu było – oprócz zmian struktur gospodarczych, ustroju społecznego i politycznego – budowanie nowej świadomości społecznej. Temu służyć miał właśnie opisywany miesięcznik, adresowany głównie do działaczy partyjnych oraz komunizującej inteligencji. Artykuły pisane były przez działaczy takich, jak chociażby Władysław Gomułka czy Jakub Berman. Oprócz reprezentantów aparatu partyjnego w czasopiśmie pisywali naukowcy: historycy, filozofowie, literaturoznawcy. Dla przykładu można by wymienić postacie Władysława

² W roczniku „Historyka: studia metodologiczne” za rok 1997 znalazło się wspomnienie o jej odejściu.

Krajewskiego, Adama Schaffa, Żanny Kormanowej czy Bronisława Baczki³. Pismo miało pewien powtarzalny schemat budowy. Zawierało rozprawy, polemiki, wieści z ZSRR, informacje o sytuacji międzynarodowej i życiu kulturalnym w kraju, informacje o sytuacji w partii oraz materiały.

Jeśli chodzi o analizę artykułów napisanych przez Bobińską, to w sensie metodologicznym nie można do tego jej piśmiennictwa zastosować wielu kategorii analitycznych właściwych dla historii historiografii w znaczeniu wąskim, czyli jako historii nauki historycznej. Można natomiast podejść do tego zagadnienia z punktu widzenia historyka historiografii w sensie szerokim, czyli jak do badań nad świadomością historyczną i społeczną inteligencji przełomu lat czterdziestych i pięćdziesiątych (Maternicki 1986: 15–22), i tym samym sprowadzić rozważania do historii idei historycznych, politycznych i społecznych artykułowanych przez Bobińską, które reprezentowały wizję konkretnych grup społecznych, w tym przypadku inteligencji, oraz pokazywały jej dylematy zaangażowania (Hirszowicz 2001: 7–29).

W artykułach Bobińskiej pojawia się kilka istotnych tematów dotyczących procesów historycznych i wydarzeń na ziemiach polskich, zachodzących w XIX–XX stuleciu. Powstania narodowe, kwestia niepodległości, powstanie nowoczesnego narodu, działania partii komunistycznych, kwestia robotnicza – to główne wątki pojawiające się w analizowanym materiale źródłowym. Interpretacja Bobińskiej wpisywała się w proces reinterpretacji dziejów ojczystych, dokonujący się w polskiej historiografii po roku 1945 (Stobiecki i in. 1998: 265–286).

Ważne wydają się jej poglądy na temat oceny polskich powstań narodowych, o których wypowiedziała się w sposób następujący:

Okres nowoczesnej historii Polski znamieny był walką o niepodległy byt narodowy. Dzieje narodu i dzieje pokoleń w XIX wieku liczone były od powstania do powstania. Ostatnio gdy nauka historii coraz bardziej opiera się na badaniach społeczno-gospodarczych, studia nad naszą walką wyzwolenczą otrzymały nowe perspektywy. Koncepcje idealistyczne, doszukujące się źródeł powstania w temperamencie narodowym, kulcie bohaterstwa itd., tracą wszelkie pozory naukowości. Kwestia narodowa jest kwestią społeczną i posiada ramy historyczne. Nie rozpatrujemy jej więc w oderwaniu od naturalnych warunków. W ciągu całej epoki kapitalizmu, a więc od czasów Wielkiej Rewolucji Francuskiej, od schyłku osiemnastego wieku aż do dziś, trwają w świecie walki narodów uciskanych i zależnych o niepodległość i suwerenność narodową (Bobińska 1947b: 72–73).

Bobińska już na wstępie określiła różnice w interpretacji powstań narodowych. Andrzej Feliks Grabski wskazywał na co najmniej cztery aksjologiczne oceny powstań funkcjonujące w historiografii i szerzej – w świadomości społecznej. Po pierwsze postawa romantyczna, która walkę narodowyzwolenczą traktuje jako element konstytutywny narodu polskie-

³ Bronisław Baczko uznawany jest za jednego z twórców „warszawskiej szkoły historii idei”. Oprócz niego za przebudowaniem porządku społecznego na przełomie lat 40. i 50. optowali także inni członkowie szkoły, np. Leszek Kołakowski.

go. Po drugie postawa lojalistyczna, która twierdzi, iż należy za wszelką cenę osiągnąć konsensus z zaborcą. Po trzecie postawa pozytywistyczna, która ceni pracę organiczną, oraz marksistowska interpretacja powstań, która w ocenie powstań narodowych posługuje się koncepcją socjalną – ocenia powstania słusznie tylko wtedy, kiedy wraz z walką o byt narodowy, podejmuje również kwestie społeczne (Grabski 2000: 199–232). Bobińska odchodziła w ocenie powstań narodowych od tradycji romantycznych przekonań i historiografii, która swoje sądy i oceny powstań opierała na takich inspiracjach. Odcinała się więc w sposób zdecydowany od całego nurtu niepodległościowej historiografii polskiej, która źródeł polskości upatrywała w dążeniach do zachowania idei narodowej, co wiązano z refleksją charakterologiczną w myśli historycznej (Wierzbicki 1993: 73–100). Nacisk kładła na kwestię społeczną, nie zaś narodową, i wokół tej pierwszej budowała oś konstrukcyjną dla swoich poglądów na polskie dzieje społeczne i polityczne XIX wieku. Przywoływała rozwój badań społeczno-gospodarczych nie bez przyczyny, bowiem te właśnie badania miały pokazywać wpływ bazy, tj. stosunków społeczno-gospodarczych, na konkretne wydarzenia historyczne, w tym przypadku na powstania. Według teorii materializmu historycznego powstania nie były tylko wynikiem walki o niepodległość, ale przede wszystkim zmiany stosunków ekonomicznych i konfliktami społecznymi, które prowadziły nieuchronnie do rewolucji, a tym samym do zmiany formacji społeczno-ekonomicznej. Według interpretacji marksistów udało się to wraz z powstaniem styczniowym i uwłaszczeniem (negatywnie oceniali powstanie listopadowe za brak kwestii socjalnych). Dlaczego takie wydarzenia były oceniane pozytywnie? Trzeba wyjaśnić znaczenie dwóch pojęć: postępu i teleologia. Marksizm, a także jego mutacje: radziecka i polska, czerpały między innymi z oświecenia. Z niego pochodzi teoria postępu. Według marksistów miał on być nieuchronny i wbudowany immanentnie w dzieje. Jego motorem były konflikty i rewolucje. Teleologia zaś z heglizmu. Georg Hegel twierdził, iż dzieje rozwijają się rozumnie poprzez udział w nich absolutnego ducha. Na końcu nich podmiot (Człowiek). W tym przypadku Hegel) tu jest coś nie tak poprzez zrozumienie koniecznego rozwoju ducha absolutnego roztopia się w nim, byt staje się myślą oraz następuje kres wolności (Kołakowski 2009: 65–70).

Ci, którzy osiągnęli ten kres, powinni pokazać innym, jak to się robi, co w tym sposobie myślenia usprawiedliwiło np. imperialną politykę pruską „Misję cywilizacyjną”, w tym przypadku promowanie komunizmu (wszelkimi środkami), postulowali również marksiści radzieccy. W ten sposób wyjaśniając i legitymizując różne posunięcia, często również terror i przemoc. Słuszność trzeba przyznać Karlowi Popperowi, który twierdził, iż teleologia w filozofii politycznej i społecznej prowadzi do totalitaryzmu (Popper 1993: 220–229).

Wracając do oceny wydarzeń historycznych i do rozumienia pojęcia postępu – według Piotra Sztompki zawiera on w sobie zawsze jakąś aksjologię (Sztompka 2012: 499–502). Tę przyjmowaną przez marksistów była ocena wydarzeń w postępie do celu, tj. do komunizmu. Wszelkie wydarzenia, które przyspieszały nadejście kolejnej formacji, były pozytywne (Stobiecki 1998: 85–89). Pozytywne były więc powstania polskie w XIX w., ponieważ według marksistów przyspieszały nadejście kapitalizmu, a więc w linii postępu bliższego

komunizmowi, do którego dążyli, a który miał być dla nich upragnionym kresem wolności. Rzeczywistość okazała się jednak całkowicie odmienna (Walicki 1995: 220–258).

Jeśli chodzi o kolejne zagadnienie podjęte przez Bobińską na łamach „Nowych Dróg”, to było nim powstanie nowoczesnego narodu polskiego, ale też narodów europejskich i północnoamerykańskich, co badaczka wiązała z ugruntowaniem się stosunków kapitalistycznych. Tak oto pisała:

Powstania polskie miały miejsce wówczas, gdy w Europie i Ameryce formowały się nowoczesne, burżuazyjno-chłopskie narody. Proces był gwałtowny. Obfitował w przewroty i rewolucje. Kapitalizm oblekał w formę narodową. Istniejące już przedtem pierwiastki narodowe, ekonomiczne, kulturalne, etnograficzne – w potężnej odlewni rewolucji przemysłowej wtapiane były we wspólnotę gospodarczą, której na imię naród. Kapitalistyczny rynek wewnętrzny stanowił podstawę tej wspólnoty. Nowe stosunki własności, doświadczenia pauperyzacji i rugowania z ziemi, warunki wolnego najmu budziły do życia społecznego miliony, zwiększając stokrotnie zasoby i potencjalne możliwości społeczeństw narodowych (Bobińska 1947b: 72).

W zgodzie z tezą, iż byt kształtuje świadomość, Bobińska podstawę tworzenia się nowoczesnych narodów widziała w rewolucji przemysłowej oraz przemianach ekonomicznych i społecznych XIX w. Zmiany technologii pracy i rynku oraz konflikty społeczne doprowadziły do powstania nowej formacji społeczno-ekonomicznej, tj. kapitalizmu. O związkach między powstaniem nowoczesnych narodów a uwłaszczeniem i konfliktami społecznymi XIX w. pisała:

Sprawa narodowa była częścią walki, którą prowadził świat Rousseau i Robespierre’a ze starym porządkiem. Problem narodowy tkwił wówczas w każdym ruchu socjalnym i jeśli nie było potrzeby walczyć o wolność własną, to na sztandarach pisano, obok hasła republiki i prawa do pracy – hasło wolności innych narodów. Tak powstało braterstwo powstań polskich i europejskiej rewolucji burżuazyjnej <...>. Z drugiej strony, tam gdzie rozkwitała walka o niepodległość – czy to w dolinie New-Jorku, czy na skalistych wybrzeżach Irlandii, czy pod upalnym słońcem włoskim, czy na piaskach Mazowsza – zawsze dojrzewał w niej owoc rewolucji społecznej. Wypadki 1848 roku ujawniły właśnie w sposób charakterystyczny te dwa oblicza ówczesnych ruchów. Wszystkie rewolucje burżuazyjne, poczynając od rewolucji wesołego Ulenszpiגיela w Niderlandach, wykazały, że walka o byt narodowy była dziełem tych samych klas co nowy ustrój społeczny, a więc mieszczaństwa i „plebejskich” mas miast i wsi. W krajach rolniczych w owej walce, która jednocześnie była walką z feudalizmem, ogromną rolę odgrywało chłopstwo (Bobińska 1947b: 72–73).

Komunizująca lewica odwoływała się do internacjonalizmu rewolucji społecznej. Podnosiła problemy klasy robotniczej i chłopskiej do rangi zagadnienia ogólnoeuropejskiego. Problemy narodowe XIX w. utożsamiała z problemami społecznymi, co widoczne jest w wywodzie Bobińskiej. Internacjonalizm był cechą konstytutywną ideologii komunistycznej, na poziomie aparatu władzy państwowej – czy to w ZSRR, czy PRL – okazał się on

hasłem nie do końca o dużej sile legitymizującej. W czasie kiedy bolszewicy nie zdobyli jeszcze władzy był on głównym elementem mobilizującym najniższe warstwy społeczne. W latach 30. (w ZSRR), a zwłaszcza po II wojnie światowej, nastąpił renesans treści nacjonalistycznych. Hasła te zostały wbudowane w strukturę pojęciową marksizmu-leninizmu. Po dojściu do władzy okazało się, że pierwotne hasła nie spełniają już swojej roli. Dwubiegunowy układ geopolityczny i brak sukcesów partii komunistycznych w zachodniej Europie i Ameryce Północnej wzmocnił tendencje nacjonalistyczne widoczne w ZSRR już w latach 30. Widoczne były one także w okresie PRL, o czym wspominał w swojej pracy Marcin Zaremba (Zaremba 2001: 43–72).

Inteligencja wierząca w ideały marksistowskie stawała po stronie uciśnionych robotników, jeśli chodzi o społeczeństwo nowoczesne, a chłopów, jeśli chodzi o erę preindustrialną. Było to pewne podejście lewicowo zorientowanych intelektualistów (nie tylko marksistów). Leszek Nowak w audycji dla Radia Wolna Europa podkreślał, iż w ustroju socjalistycznym i również dla niego osobiście najważniejszy był robotnik i jego los, mimo że zauważał wypaczenia władzy⁴. Jeśli chodzi o pogląd Bobińskiej na temat roli robotnika w systemie społecznym, to wypowiedziała się jako o twórcy i gospodarzu, który swoje powołanie realizuje dopiero w ustroju socjalistycznym. Tak oto pisała:

Rewolucja [październikowa – dop. P. P.] całkowicie i za jednym zamachem oddała władzę polityczną i przywództwo w społeczeństwie warstwie społecznej która była główną siłą produkcyjną w procesie wytwórczym w sposób niesłychany gwałtowny odwrócony został dotychczasowy porządek społeczny (Bobińska 1947a: 200).

Ustrój socjalistyczny i cały ład zaprowadzony w bloku wschodnim miał być według Bobińskiej wyrazem sprawiedliwości społecznej, ponieważ decydować w tym ustroju o sobie i o warunkach pracy mieli twórcy dobrobytu: robotnicy oraz chłopci. Działaczka pozytywnie oceniała etatystyczny model industrialny ekonomii, polegający na dużym udziale przemysłu ciężkiego w budowie dobrobytu. Wzór radziecki miał być najbardziej godny do przeszczepiania jego rozwiązań w tej dziedzinie (Bobińska 1947a: 204–205). Miało to odniesienie do sytuacji społeczno-politycznej i czasów, w których Bobińska tworzyła, tj. centralnie planowanej odbudowy kraju i przemysłu po wojnie (okres trwania planu trzyletniego).

Rewolucje były dla marksistów istotnym czynnikiem przemian społecznych. W rozumieniu ważności w procesie dziejowym oraz jako tzw. mit czy metafora fundamentalna organizująca narrację historiograficzną, publicystyczną itd. (Wrzosek 1995: 38–40; Woźniak 2003: 100–110). Każda epoka miała charakteryzować się właściwymi dla niej konfliktami. Powstania polskie w XIX w. były interpretowane jako konflikty zmieniające feudalne stosunki społeczne. W pierwszej połowie XX w. istotne miało być zbudowanie struktur partii komunistycznej, która doprowadziłaby do kolejnego przełomu w postaci

⁴ Informacja z wywiadu przeprowadzonego z Leszkiem Nowakiem w Radiu Wolna Europa w latach 80. (program III Polskiego Radia, 18 stycznia 2018 r.).

zbudowania państwa socjalistycznego. Zagadnieniem, które podejmuje między innymi na łamach „Nowych Dróg” Bobińska, jest ruch socjalistyczny i komunistyczny na ziemiach polskich. To, co charakterystyczne w jej refleksji, to waloryzowanie roli rosyjskiej organizacji komunistycznej znanej od lat dwudziestych jako Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików). Publikując pod koniec lat czterdziestych jako członkini PPR / PZPR oraz będąc zwolenniczką idei komunistycznych, jako wzór pokazywała leninowską partię nowego typu (masową), opartą o centralizm demokratyczny (Bobińska 1948: 214–215). Silnym argumentem Bobińskiej było zwycięstwo komunistów w Rosji, wojnie oraz w państwach bloku wschodniego. Praktyka dziejów pokazywała słuszność strategii komunistów, którzy zrozumieli prawa dziejowe i wykorzystali je do zrealizowania swoich postulatów. Koszty społeczne tego zwycięstwa zostały w tym materiale źródłowym przez Bobińską przemilczane.

Ruchy komunizujące na ziemiach polskich były przez Bobińską postrzegane jako mającą pewne zasługi np. SDKPiL oraz działalność Róży Luksemburg. Kwintesencją jednak polskiego ruchu komunistycznego miała być PPR / PZPR, która korzystając z doświadczeń najlepiej wyrażała interes ogólnospołeczny (Bobińska 1948: 212–213). Taka interpretacja dziejów ruchów komunizujących dawała legitymizację aktualnie panującemu wtedy porządkowi politycznemu. Tu trzeba od razu zaznaczyć, na co wskazuje i wskazywało wielu badaczy, że nie ma twórczości historycznej, która byłaby całkowicie niezależna od całokształtu rzeczywistości społecznej, w tym politycznej (Górny 2007: 31–33; Grabski 1985: 13–19; Maternicki 1996: 13–33). Dotyczy to nie tylko twórczości lat czterdziestych i intelektualistów zrzeszonych w PPR / PZPR, ale w ogóle twórczości historycznej oraz historyka, który nie może uciec poza obszar kręgu hermeneutycznego (Gadamer 1993: 230–240). Przywołani wyżej badacze wypowiedzieli się głównie o uwarunkowaniach społecznych, kulturowych i politycznych nauki historycznej. Biorąc pod uwagę koncepcje kręgów kultury historycznej Jerzego Maternickiego, naukowa wiedza historyczna tworzyłaby elitarny krąg kultury historycznej, natomiast na krąg popularnonaukowy wpływałyby treści publicystyczne, filmy, literatura (Maternicki 1986: 320–343). Skoro więc można postawić tezę, iż nauka historyczna warunkowana jest w pewnym stopniu sytuacją społeczną, to *a fortiori* warunkowana jest również historyczna twórczość publicystyczna. Jan Pomorski, nawiązując do koncepcji kręgów kultury historycznej, stwierdził, iż o wiele większej presji poddany jest krąg kultury popularnej oraz kolejne kręgi oddalające się od obrazu naukowego w stronę mitologizacji i stereotypizacji: krąg kultury historycznej populistycznej i oralno-ikonicznej (Pomorski i in. 1985: 13–14).

Podsumowanie

Bobińska w swojej twórczości w „Nowych Drogach” w latach 1947–1950, interpretując procesy i wydarzenia z historii Polski, patrzyła na nie przez pryzmat myśli marksistowskiej – pojawiają się u niej wątki zaczerpnięte z klasycznego marksizmu oraz z jego leninowskiej interpretacji. Ponadto patrzyła na nie przez pryzmat idei i aksjologii zawartej w

komunizmie oraz – po trzecie – jako członek partii komunistycznej. Jak zauważyła Maria Hirszowicz, komunizm oraz eksperyment budowy socjalizmu był charakterystycznym doświadczeniem dla pokolenia inteligencji urodzonego w pierwszych dekadach XX wieku, którego reprezentantką była Celina Bobińska (Hirszowicz 2001: 64–72).

Nawiązując luźno do generalnych założeń dwudziestowiecznej filozofii egzystencjalnej, można stwierdzić, iż warunki, w jakich przyszło żyć przedstawicielom tego środowiska, stawały przed koniecznością dokonania pewnego wyboru ideowego i określenia własnych indywidualnych postaw, które można sprowadzić do antynomii: za albo przeciw. Bobińska, angażując się po stronie przebudowy porządku społecznego na nowych zasadach, stanęła po stronie idei komunistycznych.

Bibliografia

- BOBIŃSKA, C., 1947a. Robotnik – twórca i gospodarz. *Nowe Drogi*, 1, 200–208.
- BOBIŃSKA, C., 1947b. Tradycje i terażniejszość. *Nowe Drogi*, 5, 72–91.
- BOBIŃSKA, C., 1948. Klasyczny dorobek. *Nowe Drogi*, 8, 205–216.
- GADAMER, H. G., 1993. *Prawda i metoda: zarys hermeneutyki filozoficznej*. Przeł. B. Baran. Kraków: Wydawnictwo Baran i Suszczyński.
- GÓRNY, M., 2007. *Przed wszystkim ma być naród: marksistowskie historiografie w Europie Środkowo-Wschodniej*. Warszawa: Trio.
- GRABSKI, A. F., 1985. *Kształty historii*. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie.
- GRABSKI, A. F., 2000. *Zarys historii historiografii polskiej*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- HIRSZOWICZ, M., 2001. *Pułapki zaangażowania: intelektualiści w służbie komunizmu*. Warszawa: Scholar.
- KOŁAKOWSKI, L., 2009. *Główne nurty marksizmu: powstanie, rozwój, rozkład*. T. 1. Warszawa: Krag.
- MATERNICKI, J., 1986. *Wielokształtność historii: rozważania o kulturze historycznej i badaniach historiograficznych*. Warszawa: Centralny Ośrodek Metodyczny.
- MATERNICKI, J., 1996. *Historia jako dialog: studia i szkice historiograficzne*. Rzeszów: Wydawnictwo WSP.
- POMORSKI, J., MAŃKOWSKI, Z., 1985. Społeczna funkcja historii – analiza kontekstów znaczeniowych pojęcia. In: *Społeczna funkcja historii a współczesność*. Red. Z. Mankowski, J. Pomorski. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 7–21.
- POPPER, K., 1993. *Społeczeństwo otwarte i jego wrogowie. Wysoka fala prorocत्व: Hegel, Marks i następstwa*. Tłum. H. Krahelska. Warszawa: PWN.
- ROMEK, Z., 2010. *Cenzura a nauka historyczna w Polsce 1944–1970*. Warszawa: Neriton.
- RUTKOWSKI, T. P., 2007. *Nauki historyczne w Polsce 1945–1970: zagadnienia polityczne i organizacyjne*. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- STOBIECKI, R. (i in.), 1998. *Bolszewizm a Historia: próba rekonstrukcji bolszewickiej filozofii dziejów*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.
- STOBIECKI, R., 1993. *Historia pod nadzorem: spory o nowy model historii w Polsce (II połowa lat czterdziestych – początek lat pięćdziesiątych)*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.
- STOBIECKI, R., 2007. *Historiografia PRL. Ani dobra, ani mądra, ani piękna... ale skomplikowana. Studia i szkice*. Warszawa: Trio.
- STOBIECKI, R., 1998. Między kontynuacją a dyskontynuacją. Kilka uwag na temat powojennych dziejów polskiej nauki historycznej. In: *Metodologiczne problemy syntezy historii historiografii polskiej*. Red. J. Maternicki. Rzeszów: Wydawnictwo WSP, 265–286.
- SZTOMPKA, P., 2012. *Socjologia: analiza społeczeństwa*. Kraków: Zak.

SZUMSKI, J., 2010. Władimir Piczeta i Żanna Kormanowa: przyczynek do polsko-radzieckich relacji naukowych. *Rozprawy z Dziejów Oświaty*, t. 47, 161–178.

SZUMSKI, J., 2016. *Polityka a historia: ZSRR wobec nauki historycznej w Polsce 1945–1964*. Warszawa: Aspra.

WALICKI, A., 1995. *Marksizm i skok do królestwa wolności: dzieje komunistycznej utopii*. Warszawa: PWN.

WIERZBICKI, A., 1993. *Spory o polską duszę: z zagadnień charakterologii narodowej w historiografii polskiej XIX i XX w.* Warszawa: Wydawnictwo PAN.

WOŹNIAK, M., 2003. *Doświadczenie historii: kulturowy i społeczny wymiar mitu rewolucji*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

WRZOSEK, W., 1995. *Historia – kultura – metafora: powstanie nieklasycznej historiografii*. Wrocław: Leopoldinum.

ZAREMBA, M., 2001. *Komunizm, legitymizacja, nacjonalizm: nacjonalistyczna legitymizacja władzy komunistycznej w Polsce*. Warszawa: Trio.

Piotr Pasisz

Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Research interests: history of historiography, methodology of history, philosophy of science and sociology of knowledge

The Vision of Polish History in Historical Creativity of Celina Bobińska in the Pages of “Nowe Drogi” – Selected Examples

Summary

The article is an attempt to analyse the achievements of Celina Bobińska in the pages of *Nowe Drogi*, one of the leading magazines of leftist intelligentsia. Bobińska, as a historian, interpreted the main moments of Polish history from the turn of the 18th and 19th century, looking at them through the prism of historical materialism. The analysis will focus on selected articles by Bobińska from the turn of the forties and fifties. The research questions that will be posed are characteristic of historiography historiographer – what was the interpretation of these events and why and what other than theoretical and philosophical assumptions laid at the basis of such a vision of Polish history. Post-war years were a special moment in the history of the Polish intelligentsia, when this layer faced dilemmas of involvement on the side of building a new social order in its material, but also institutional and consciousness aspect. The construction of the latter was especially a task for the intelligentsia, which journalism used to do. Bobińska was one of the leading representatives openly on the side of Marxism (as a certain theory, but also a worldview).

KEYWORDS: History of Historiography, Vision of Polish History, History of the Intelligentsia in the 20th Century, Celina Bobińska.

Piotr Pasisz – PhD student at the Institute of History at the Jan Kochanowski University in Kielce. His research deals with the history of historiography and the methodology of the history of the twentieth century, in conjunction with the reflection on the epistemology and ontology of knowledge and the sociology of science. He is currently working on a doctorate in the history of post-war historiography under the direction of prof. Lidia Michalska-Bracha.

Pateikta / Submitted 2018 05 30

Priimta / Accepted 2018 07 26